

громадах теоретиків і практиків матеріали „Підтримка розвитку обдарованих учнів як питання державної влади” та програму „Обдарований учень”. У 2010 р. у Польщі стартував новий міністерський проект „Розробка та введення комплексної системи роботи з обдарованим учнем”, а за ініціативою Європейського року творчості та інновацій реалізовано проект „Творча, відкрита школа, що підтримує розвиток творчості та здібностей”. 2010-2011 навчальний рік оголошено в Польщі Роком відкриття талентів.

Висновки. Отже, історичні дослідження здібностей дітей сягають давніх часів і мають своє продовження й сьогодні. Після прийняття незалежності Польща має значні успіхи в роботі з обдарованими дітьми, про що свідчать численні документи, законодавчі акти, учнівські перемоги, діяльність кураторів освіти країни, воєводств, міст, які цілком підтверджують позитивне ставлення уряду до цього питання. Щорічне збільшення фінансування, участь країни у Європейських спільних проектах підсилюють серйозність намірів з боку керівників країни.

Список джерел

1. Bandura, L. Uczniowie zdolni i kierowanie ich kształceniem [Текст] / Ludwik Bandura. – Warszawa: Nasza Księgarnia, 1974. – 116 s.
2. Giza, T. Podstawy pracy z uczniem zdolnym [Текст] / T. Giza. – Kielce: Wydaw. Akademii Świętokrzyskiej, 2011. – 166 s.
3. Góralski, A. Szkice do pedagogiki zdolności [Текст] / pod red. Andrzeja Góralskiego. – Warszawa: Wydaw. Nauk. SCHOLAR, 1996. – 143 s.
4. Kirejczyk, K. Pedagogika specjalna i pedagogika upośledzonych umysłowo jako nauka / K. Kirejczyk // Upośledzenie umysłowe-pedagogika / red. K. Kirejczyk. – Warszawa, 1981. – S. 157-171.
5. Kwieciński, Z. Socjopatologia edukacji / Zbigniew Kwieciński. – Olecko, 1995. – 147 s.
6. Łaszczyc, J. Kształcenie masowe i uczeń zdolny / J. Łaszczyc // Zdolności i twórczość jako perspektywa współczesnej edukacji / pod red. J. Łaszczyc, M. Jabłonowskiej. – Warszawa: Wydaw. Universitas Rediviva, 2009. – S. 69-74.
7. Michalski, S. Praca naukowo-badawcza nauczycieli w Drugiej Rzeczypospolitej / Stanisław Michalski. – Poznań: Wydaw. Naukowe UAM, 1994. – 190 s.
8. Nawroczyński, B. Uczeń i klasa. Zagadnienia pedagogiczne związane z nauczaniem i organizowaniem klasy szkolnej [Текст] / B. Nawroczyński. – Warszawa: Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych, 1987. – 326 s.
9. Orczyk, A. Zarys historii szkolnictwa i myśli pedagogicznej / A. Orczyk. – Warszawa: Wydaw. Akademickie „Żak”, 2008. – 359 s.
10. Partyka, M. Zdolni, utalentowani, twórcy: poradnik dla pedagogów, psychologów, nauczycieli i rodziców / Mirosława Partyka. – Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, 1999. – 172 s.
11. Propozycje Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci w sprawie kształcenia uczniów wybitnie uzdolnionych w zreformowanym systemie edukacji // Dyrektor Szkoły. – 1999. – № 7-8. – S. 58-59.
12. Wojciechowski, M. W czasach Drugiej Rzeczypospolitej (1920 – 1939) / M. Wojciechowski // Toruń dawny i dzisiejszy / red. M. Biskup. – Warszawa-Poznań-Toruń: PWN, 1983. – S. 442

БІДА А.П.,

аспірант кафедри педагогіки вищої школи та освітнього менеджменту
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

УДК 376.54;371.212.3.(73)

ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНОСТІ У ПРАЦЯХ ПРОВІДНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ

У статті розглядаються сутність обдарованості, розвиток творчих здібностей дитини, проведений аналіз праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених стосовно розв'язання проблеми обдарованості та її структури.

Ключові слова: обдарованість, творчі здібності, виховання.

В статье рассматривается сущность одаренности, развитие творческих способностей ребенка, проведенный анализ трудов ведущих отечественных и зарубежных ученых относительно решения проблемы одаренности и ее структуры.

Ключевые слова: одаренность, творческие способности, воспитание.

In the article essence of gift, developing creative ability of child, conducted analysis of labours of leading native and foreign scientists, in reference to decision a problem of gift and it structure.

Key words: gift, creative capabilities, education.

Постановка проблеми. На сьогодні обдарованості, розв'язання якої вирішує завдання надзвичайно актуальною є проблема формування творчого потенціалу нашого

суспільства, що забезпечує можливості прогресу – науково-технічного та соціального.

Сутність обдарованості, розвиток творчих здібностей знайшли своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних філософів, педагогів, психологів: Г. Сковороди, Д. Ушинського, Я. Коменського, Г. Песталоцці, С. Русової, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

Мета статті. Розглянути сутність обдарованості, розвиток творчих здібностей дитини, провести аналіз праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених стосовно розв'язання проблеми обдарованості та її структури.

Виклад основного матеріалу. Проблема обдарованості являє собою нове завдання вдосконалення системи освіти. Адже виховання талановитих дітей розв'язує завдання формування творчого потенціалу країни, забезпечує подальший розвиток науки, культури, всіх галузей виробництва.

Що стосується визначення обдарованості як системного утворення, то, за даними багатьох авторів (Дж. Рензулі, О. М. Матюшкін, Н. Лейтес, В. Моляко, Д. Ушаков, Р. Мілгем, К. Хеллер та ін.), вона складається із високого рівня розвитку інтелекту (зокрема дивергентного мислення), творчих здібностей і мотиваційного компонента (мотивація досягнень) [4, с. 9].

Провідні вітчизняні та зарубіжні вчені (О. Кульчицька, Н. Лейтес, А. Матюшкін, В. Моляко, Д. Сиск та ін.) у своїх наукових доробках висвітлюють питання структури обдарованості. Ми поставили за мету на основі аналізу психолого-педагогічних джерел виявити спільні ознаки структури обдарованості.

Деякі вчені приділяють значну роль вищій нервовій системі у розвитку обдарованості. Так, З.Калмикова зазначає, що відповідні показники вищої нервової діяльності забезпечують розумовим діям обдарованої дитини високий темп просування в засвоєнні різноманітної інформації [2].

Цю точку зору підтримують Ю.Гільбух, О.Гарнець, С.Коробко, які відзначають, що певні якості нервової системи стають одним із джерел випереджаючого розумового розвитку. Рухливість і гнучкість нервово-психічних процесів, так само як і випереджаючий темп загального психічного розвитку, слугують передумовою найбільш типового варіанту загальної розумової обдарованості. У той час, як показують спостереження, існує і протилежний її варіант, коли розумова обдарованість розглядається на базі флегматичного темпераменту. Правда, цей варіант менш поширений, а головне, менш універсальний у

своїх проявах. Проте, він характеризується дуже цінною якістю – глибиною і ґрунтовністю розумової діяльності [1, с. 150].

А.Матюшкін, спираючись на роботи багатьох дослідників (Н. Лейтес, В. Теплов, А. Брушлинський та ін.) обґрунтовує структуру творчої обдарованості, включаючи в неї:

а) дослідницьку творчу активність, що виражається у виявленні нового, у постановці і розв'язанні проблем;

б) можливості досягнення оригінальних рішень;

в) можливості прогнозування й передбачення;

г) здібності до створення ідеальних еталонів, що забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки [5].

В.Моляко побудував гіпотезу структури творчої обдарованості, включаючи в неї шість основних параметрів:

- сфера реалізації обдарованості;

- прояв творчості;

- прояв інтелекту;

- динаміка діяльності;

- рівні досягнень;

- емоційне забарвлення [6, с. 23-24].

Дослідниця О.Кульчицька пропонує таку структуру розвиненої обдарованості, яка складається з трьох основних підструктур:

а) високої пізнавальної активності, що базується на високому рівні сенсорних (увага, сприймання, пам'ять) та інтелектуальних (дивергентне й конвергентне мислення, критичність мислення, здатність до узагальнення і прогнозування) компонентів;

б) творчої інтерпретації пізнавального досвіду (вміння порівнювати, співставляти, аналізувати, бачити нове, реконструювати раніше створене, здійснення оригінального підходу до розв'язання проблем, варіативність у розв'язанні задач);

в) емоційної захопленості діяльністю (інтерес, енергетичність, висока харизма, впевненість в успіху і "відновлення" в разі неуспіху) [3, с. 28].

О. Кульчицька виділяє особливості дитячої творчої обдарованості:

1) суб'єктивна діяльність;

2) успіхи в діяльності (музика), здібності до образотворчої діяльності, художньої, артистичної або це наукова, технічна обдарованість;

3) дитяча творчість нелінійна – одна дитина може мати значні досягнення в дитинстві, в іншій здібності можуть виявитися в юнацькому або зрілому віці;

4) специфічні особливості на відміну від «норми»: це висока пізнавальна активність, особливий інтерес до читання, рання

предметна спрямованість пізнавальної активності, високий рівень сенсорики й пам'яті, значна працездатність без втоми, наполегливість, високий рівень домагань;
5) наявність потенційної обдарованості;
6) дитяча творчість піддається розвитку [4, с. 9-10].

Визначаючи структуру обдарованості, А.Матюшкін вважає принципово важливим відзначити, що обдарованість, талановитість необхідно пов'язувати з особливостями власне творчої діяльності, проявом творчості, функціонуванням "творчої людини". У цьому з ним повністю погоджується В.Моляко, тому що його власні дослідження вже впродовж досить тривалого часу були орієнтовані саме в цьому напрямі [6, с. 23-24].

Узагальнюючи зазначене, В.Моляко дещо по-іншому, більш інтегрально представив прояв обдарованості:

- 1) домінування інтересів і мотивів;
- 2) емоційну зануреність у діяльності;
- 3) волю до рішення, успіху;
- 4) загальну й естетичну задоволеність від процесу і продуктів діяльності;
- 5) розуміння суті проблеми, завдання, ситуації;
- 6) несвідоме, інтуїтивне рішення проблеми;
- 7) стратегіальність у інтелектуальній поведінці (особові можливості продукувати проекти);
- 8) багатоваріантність рішень;
- 9) швидкість оцінок, рішень, прогнозів;
- 10) мистецтво знаходити, обирати (вигадливість, винахідливість) [7, с. 92].

Висновки. У результаті проведеного аналізу праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених стосовно розв'язання проблеми

обдарованості та її структури можна підбити висновки: хоча єдиної думки щодо змісту поняття не вироблено, проте можна визначити спільні ознаки її структури, які проявляються в дослідженнях: висока пізнавальна активність; прояв інтелекту; прояв творчості; динаміка діяльності: працездатність, наполегливість; емоційна захопленість діяльністю; реалізація обдарованості.

Список джерел:

1. Гильбух, Ю.З., Гарнец, О.В., Коробко, С.Л. Феномен умственной одаренности [Текст] / Ю.З. Гильбух, О.В. Гарнец, С.Л. Коробко // Вопросы философии. – 1990. – № 4. – С. 147-155.
2. Калмыкова, З.И. Темп продвижения как один из показателей индивидуальных различий учащихся [Текст] / З.И. Калмыкова // Ред. Б.М.Теплов, М.В. Соколов. – Вопросы психологии: Седьмой год издания – 1961. – № 2. – с. 41-50.
3. Кульчицька, О.І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості [Текст] / О.І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2007. – № 1 – С. 25-32.
4. Кульчицька, О.І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості [Текст] / О.І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2001. – № 1 – С. 3-10.
5. Матюшкин, А.М., Сыск, Д.А. Одаренные и талантливые дети / А.М. Матюшкин., Д.А. Сыск // Вопросы психологи. – 1988. – № 4. – С. 88-97.
6. Моляко, В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности [Текст] / В.А. Моляко // Обдарована дитина. – 2002. – № 4 – С. 19-26.
7. Моляко, В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности [Текст] / В.А. Моляко // Вопросы психологи. – 1994. – № 5. – С. 86-95.